

De Europese Unie Totstandkoming

Gedurende eeuwen was Europa het strijdtoneel van oorlogen. Frankrijk en Duitsland waren tussen 1870 en 1945 maar liefst drie keer in oorlog met elkaar. Een aantal Europese leiders kwam dan ook tot de overtuiging dat vrede in Europa maar mogelijk was door de landen economisch en politiek te verenigen.

1951 - Verdrag van Parijs

Oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) ⁽¹⁾

Een vijftal jaar na de Tweede Wereldoorlog nam de Franse minister van Buitenlandse Zaken Robert Schuman het initiatief om de staalindustrie, die grotendeels instond voor de productie van wapens, van een aantal Europese landen samen te smelten. Naast economische motieven lag duidelijk een vredesgedachte aan de basis van de een-gemaakte kolen- en staalmarkt tussen België, Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg en Nederland (de Zes).

1957 - Verdragen van Rome

Oprichting van de EEG en Euratom

In 1957 ondertekenden de Zes de verdragen van Rome, of de verdragen tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (Euratom). Voor het eerst werd het traject uitgestippeld om tot een gemeenschappelijke markt te komen. Op lange termijn wilde men groeien naar een politieke unie die in 1992 met het Verdrag van Maastricht het daglicht zou zien. Tussen 1957 en 1992 werden er alvast belangrijke stappen gezet.

- Beslissing tot het voeren van een gemeenschappelijk landbouwbeleid (1965).
- Oprichting van het Europees Monetair Stelsel (EMS) (1978): de lidstaten gaan op monetair gebied meer samenwerken om wisselkoersschommelingen te beperken.
- De eerste rechtstreekse verkiezing van het Europees Parlement (1979).
- Schengen-overeenkomst (1990): de Schengenlanden schaffen de grenscontroles af. (Zie infofiche nr. 34).

1986 - Europese Akte

Invoering van de gekwalificeerde meerderheid in de Raad; samenwerking tussen de Raad en het EP op wetgevingsvlak.

1992 - Verdrag van Maastricht

Oprichting van de Europese Unie

In 1992 werd met het Verdrag van Maastricht de Europese Unie opgericht. De EU werd een politieke unie – met één institutioneel kader – gebaseerd op drie pijlers. (Zie infofiche 34.3).

Met het vrije verkeer voor personen, goederen, diensten en kapitaal kunnen de Europese burgers vrij van het ene Europese land naar het andere reizen. De interne markt van de Europese Unie is met dit verdrag ééngemaakt. De Economische en Monetaire Unie (EMU) werd eveneens op de sporen gezet met de invoering van de eenheidsmunt als belangrijkste doelstelling. Op 1 januari 2002 verving de euro in 12 Europese landen, waaronder België, de nationale munteenheid.

1996 - Verdrag van Amsterdam

Sinds het Verdrag van Maastricht was de invoering van de euro niet meer van de agenda. Ook de keuze tussen “verdieping” (verruiming van de communautaire besluitvorming, dus meer impact van de Europese instellingen, nl. Commissie en EP) en “uitbreiding” (meer landen toelaten wat de besluitvorming zou kunnen verzwakken) van de EU leidde tot veel discussies. Vanaf het begin van de jaren 90 (na de val van de Berlijnse muur) was er een consensus om Europa te herenigen. Het verdrag van Amsterdam was vooral belangrijk voor het begrip “versterkte samenwerking” dat tot een Europa met verschillende snelheden leidde. Dankzij de zogenaamde “versterkte samenwerking” kan een aantal lidstaten op een bepaald terrein nauwer met elkaar samenwerken, zoals de Schengenlanden en de eurolanden (Zie infofiche nr. 34).

2000 - Verdrag van Nice

Nice stond in het teken van de uitbreiding van de EU. Om de Europese instellingen ook na de uitbreiding besluitvaardig te houden, waren er fundamentele wijzigingen nodig. In Nice werd o.a. beslist om het aantal commissarissen te beperken en om de Raad over meer aangelegenheden met een gekwalificeerde meerderheid te laten beslissen.

⁽¹⁾ Het EGKS-verdrag is verstreken op 23 juli 2002.

■ 2001 - Verklaring van Laken

Tijdens de Europese Raad in Laken (2001), onder Belgisch voorzitterschap, stelden de Europese regeringsleiders voor de bestaande verdragen te vervangen door één Europese Grondwet. Zo wilden ze de Europese organisatie doorzichtiger en eenvoudiger maken, de burger meer bij Europa betrekken en de bevoegdheden tussen de lidstaten en de EU duidelijker afbakenen. De regeringsleiders riepen een Europese Conventie samen om een Europese Grondwet voor te bereiden. Deze Conventie bestond uit de vertegenwoordigers van de belangrijkste instituties in de EU (nationale parlementen, Europees Parlement, nationale regeringen en Europese Commissie).

■ 2004 - Europese Grondwet

Op de Europese top van Brussel eind 2003 bereikten de staatshoofden en regeringsleiders geen consensus over het ontwerp van Europese Grondwet. Kritiek kwam er o.a. van Polen en Spanje. Deze landen vonden dat ze door de stemverhoudingen, zoals bepaald in het ontwerp, te weinig macht hadden binnen de Unie. In juni 2004 bereikten de staatshoofden en regeringsleiders dan toch een akkoord over de Europese Grondwet. Die moest vervolgens geratificeerd worden door alle lidstaten (goedkeuring door het parlement en/of via een referendum). In 2005 werd dit ratificatieproces onderbroken na negatieve referenda in Frankrijk en Nederland. Een tiental lidstaten had de Europese Grondwet toen al goedgekeurd. Na een reflectieperiode beslisten de Europese leiders de Europese Grondwet op te bergen en het hele project te beperken tot een aanpassing van de bestaande Europese verdragen, nl.: het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU).

■ 2007 - Verdrag van Lissabon

Een Intergouvernementele Conferentie (gevormd door regeringsvertegenwoordigers van de lidstaten) boog zich over de wijziging van die verdragen. Dat resulteerde eind 2007 in het Verdrag van Lissabon. Ook dit verdrag moest door alle lidstaten geratificeerd worden. Tijdens een eerste referendum (juni 2008) stemden de Ieren tegen. Na een moeizame informatiecampagne stemden ze tijdens een tweede referendum, begin oktober 2009, dan toch voor. Ook in Tsjechië liep de ratificatie niet van een leien dakje. Op 3 november 2009 ondertekende de Tsjechische president Klaus als laatste van de Europese staatshoofden het Verdrag nadat het Tsjechische Grondwettelijk Hof had gesteld dat het Verdrag van Lissabon verenigbaar is met de Tsjechische Grondwet. President Klaus onderstreepte evenwel te betreuren dat Tsjechië door het Verdrag zijn soevereiniteit verliest.

De Europese Grondwet moest Europa doorzichtiger maken. Werd dat doel met het Verdrag van Lissabon bereikt? Paradoxaal genoeg niet. De Europese Grondwet werd in enkele lidstaten verworpen. In de plaats daarvan kwam het Verdrag van Lissabon, dat een wijzigingsverdrag is. Het is een bijkomend verdrag dat alleen maar aangeeft wat er in de bestaande verdragen moet worden gewijzigd. Dat maakt het geheel helaas nog moeilijker. Positief is wel dat de EU een meer zichtbare speler op het wereldtoneel wordt. Dankzij het Verdrag van Lissabon heeft de EU nu een vaste voorzitter van de Europese Raad, ook wel Europese president genoemd, (van 2019-2024, de Belg Charles Michel) en een Hoge Vertegenwoordiger voor het buitenlands beleid (van 2019-2024, de Spanjaard Josep Borrell).

■ Een moeizaam proces

De Europese eenwording is een democratisch proces waarbij op dit ogenblik 27 landen en een groot aantal politieke families betrokken zijn. Het is dan ook logisch dat er spanningsvelden ontstaan. Zo bestaan er uiteenlopende meningen over de mate waarin lidstaten bevoegdheden moeten afstaan aan de Unie. De minimalisten staan tegenover de maximalisten. De minimalisten opteren voor de intergouvernementele benadering. Ze vinden dat meer zaken moeten worden geregeld op nationaal niveau, via overleg tussen de regeringen. Tot deze groep behoren de sterke lidstaten, zoals Duitsland en Frankrijk, die niet graag hun soevereiniteit prijsgeven. De maximalisten willen meer bevoegdheden geven aan Europa. België en Luxemburg behoren tot deze groep. We noemen dit ook wel de communautaire benadering. Om aan deze meningsverschillen tegemoet te komen, voerde het Verdrag van Maastricht het subsidiariteitsprincipe in: alles moet op het gepaste beleidsniveau worden uitgevoerd, zo dicht mogelijk bij de burger.

Ook de financiering van de Unie creëert tegengestelde belangen. Enerzijds zijn er lidstaten die meer bijdragen tot de Unie dan ze ontvangen (netto-betalers), zoals Duitsland, Nederland... Anderzijds zijn er landen die meer ontvangen dan ze bijdragen (de netto-ontvangers), zoals Griekenland, Portugal en een groot deel van de nieuwe lidstaten. De netto-betalers vragen dat de bijdrage van de lidstaten tot de Unie beperkt zou worden tot 1% van het Bruto Binnenlands Product.

Uiteraard zijn er ook ideologische tegenstellingen. De liberale partijen geloven dat de vrije markt meer welvaart zal creëren en de verschillen in welvaartspeil tussen de lidstaten zal verkleinen. De sociaal-democratische partijen vinden dat de klemtoon meer moet worden gelegd op sociale thema's en dat de liberalisering in geen geval de diensten van algemeen belang in het gedrang mag brengen.

Meer info:
www.europa.eu